

גליון כו"פ כי תצא ה'תש"ע / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב' האם מותר להשחיר השיער לצורך שידוכין או קבלת משרה

מנעשה שהיה באחד שהתלבן שערו בטרם מועד ומחמת בושה רצה להשחירו ושאל השואל האם איכא איסורא משום "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים פכ"ב פס' ה). דאע"פ שאין הקרא יוצא מידי פשוטו מ"מ אמרו חכמים (נזיר נט). שלא זו כולל נמי שלא יתקן איש בתיקוני אשה וכגון לצבוע השער, וכו'. וכן פסקו ברמב"ם (ע"ז פ"ב ה"י) ובשו"ע (יו"ד סי' קפב סעי' ו).

והנה דעת תוס' (נזיר נט. ד"ה גבול יש לו) דכשאינן אדם מתכוין לנוי אלא להנצל מצער ליכא משום כלי גבר ואם כן המסתכל במראה כדי שלא יחבול בעצמו שרי, ע"כ. וכן הוא דעת רבינו תם (מובא בתוס' בימות מה. ד"ה לא עשה) שכל מי שמעביר שערותיו משום שמצערין אותו כיון שאינו מעבירם משום יפוי אינו נכלל בתיקוני אשה ושרי. וכדעת תוס' פסק הרמ"א (סי' קנו) [אולם דעת הרשב"א (ח"ה סי' רעא) שהעברת שער בית השחי לצורך רפואה מותר כי העברת שער אינו אסורה אלא מדרבנן, עיין שו"ע (סי' קפב סעי' ד)].

ועיין בב"ח (יו"ד סי' קפב אות ה) שהוכיח מדברי הראשונים הנ"ל שאין איסור אפילו בדבר שהוא נוי וקישוט אא"כ באשה הלובשת בגדי איש להתדמות לאיש, ואיש הלובש בגדי אשה להתדמות לאשה. אבל אם לובשין כדי להגן מפני החמה או מפני הקור, אין איסור. וכן נקטו ה"ט"ז (שם ס"ק ד) והש"ך (שם ס"ק ז) ועיי"ש דמ"מ אם לובש ממש בגדי אשה עד שאינו ניכר שהוא איש בכל ענין אסור. וכדבריהם פסק בתשובת אבני זדק (סי' עב). [וכל זה אם עושה כדי להנצל מן הצער, אבל אם עושה כן משום שמחת מצוה וכמו בפורים שנוהגים לשנות בגדיהם מאיש לאשה אסור, ודלא כמ"ש הר"י מינץ בתשובה (ססי' טז ד"ה על דבר) שמוותר, עיי"ש].

והנה אפילו לדעת הבינת אדם (שער א"ה סי' עד) החולק על הבי"ח וסי"ל שאסור מה"ת ללבוש בגדי נשים אפילו שלא לשם יפוי מ"מ מודה הוא שדבר שהוא לקישוט ואינו מלבוש מותר בכה"ג, דדוקא כשעושה לקישוט אסור. ולפי דבריהם שוב י"ל בנידון דידן דליכא חשש כיון דאינו צובע שערו מחמת יפוי אלא משום בושה בלבד.

אולם עיין בדברי חיים (יו"ד סי' סב) שנשאל במקרה הדומה לנידון דידן וענה שאין ללמוד מדברי הראשונים הנ"ל, ואפילו במקום צער אסור, שהרי ההיתר דשם הוא משום דסי"ל דהעברת שער הוי מדרבנן אבל אם היה מדאורייתא אסור לעבור על לאו. ולכאורה דבריו צ"ע שהרי תוס' איירי גם בענין הסתכלות במראה דלכאורה אסור מה"ת כמו שמשמע מהפוסקים [וכ"כ המהרש"ם המובא לקמן בסמוך], ואעפ"כ התירו כשלא מכוון ליפוי. ואפילו אם נאמר כהפוסקים שאיסורו מדרבנן נעין כנה"ג על סי' קפ"ב סעיף ו', אכתי צ"ע שלא הזכיר כלל דברי גדולי הפוסקים הנ"ל המתירים בכה"ג. [שו"ר בתשובת אבני זדק (שם ס"ה תשובה) שגם תמה על הדברי חיים שלא הזכיר דברי הבי"ח וה"ט"ז כלל]. וכדברינו להתיר מבואר בתשובת מהרש"ם (ח"ב רס"י רמג) אלא שאסר בזה משום חשד, עיי"ש.

וכן נקט המנחת שלמה (תניינא סי' פו אות ג) שאין משום "לא ילבש" בניתוח פלאסטי בכה"ג דלא קעביד משום יפוי וכגון שחוטמו משונה מאוד משל כל אדם, ומטעם זה "נוהגים" להקל לצבוע לבנות מתוך שחורות למי שהוא צעיר. ועיין בקובץ תשובות (ח"א ססי' פא) בשבט הלוי (ח"ג סי' קיא אות ג) ובדרכי תשובה (סי' קפב ס"ק יז).

מיהו לעשות כן לצורך שידוכין או להשיג משרה צ"ע דאף שמדברי הבי"ח מוכח שכל שאינו עושה כדי להדמות לאשה מותר. אולם מדברי הבינת אדם הנ"ל נראה שדוקא כשאינו מכוין ליפוי כלל מותר לעשות כן. וא"כ לכאורה י"ל דאסור, דאף שעושה זאת לצורך שידוכין וכדו', מ"מ הרי יש לו ענין בעצם היפוי נועי במהר"י אשכנזי (יו"ד סי' יט).

וזה הלום ראיתי דברי האג"מ (יו"ד ח"ב ססי' סא ד"ה ובאם כוונת) שכתב להתיר, (ע"פ הבי"ח ודעימיה), צביעת השערות ללא כוונה ליפוי אלא כדי שיקבלוהו למשרה באופן שאין איסור אונאה. וכן נקט הלבושי מרדכי (ססי' כד). ועי' בתשובות והנהגות (ח"ד סי' קצה).

ולפי"ז י"ל שה"ה לצורך שידוכין מותר לעשות כן במקום דליכא משום אונאה שהרי אע"פ שמתניפה מ"מ אינו עושה כדי להדמות לאשה, ודו"ק. [וכל נידון הנ"ל הוא בדבר דאיכא י"פוי" אבל היכן שבא "להסיר כיעור" אין משום לא תלבש, וכמ"ש באז נדברו (ח"ד לו אות ג ח"ה סה) דמותר להעביר פצעי בגרות אף שגם נשים עושות כן שבעיקר זה לא לשם נוי רק שלא יהא מכוער מותר. וכן מבואר בשבט הלוי (ח"ו סי' קיח אות ג בהגה) וכ"כ הבאר משה (ח"ד סי' קס).

עבודת חודש אלול (ב)

ההכנה למלכיות של ר"ה

הנה עבודת חודש אלול מורכבת מב' ענינים עיקריים, א' עבודת התשובה והכנה ליום הכיפורים. ב' המלכת הקב"ה עלינו בראש השנה. ובעולם משקיעים הרבה בחלק זה של עבודת התשובה (וענין הקבלות המעשיות וכו'). ויש לעורר גם על ענין נשגב זה של קבלת מלכותו עלינו, שדרושה לו הכנה רבה, וכפי שכתב בזה הסבא מקלם (כתבי הסבא מקלם, פנקס הקבלות עמ' ח):

"הנה בראש השנה נצטוונו לומר מלכיות... והכונה ב"תמליכונ"י" שהאדם צריך להמליך אותו ית' על כל אבריו וחושיו: ראיה, שמיעה, מחשבתו, וכדומה, לכבוש אותם כפקודתו, וזהו "שתמליכונ"י עליכם". והנה לזה צריך הכנה רבה מאד, והלואי שנכין עצמנו באלול, ומעתה מה נואלו ח"ו המתאחרים לומר מלכיות עד ראש השנה, ואינם מכינים עצמם בבחינת מלכיות, להמליך אלוקינו על כל אבריו מקודם ראש השנה, היוכל להיות שישנה טבעו בשעה אחת בראש השנה בשעה שאומר מלכיות?" היהפך רצונו מרע לטוב בשעה אחת? ונמצא אינו אומר כלל מלכיות...

על כן יש לעשות גדרים קודם ראש השנה להמליך אותו ית' על כל אבריו וכו' וטוב לו לומר מלכיות וזכרונות לטובה".

ובעיקר הגדרת ענין קבלת מלכותו ית' כתב הג"ר שמשון פינקוס זצ"ל (שיחות ימים נוראים עמ' קפח) שהוא לחיות עם הקב"ה בפועל בכל תחומי החיים:

"הנה בהגדרת ענין ה'מלכות' מצינו בחז"ל דבר נפלא. בגמרא (מגילה יד) מובא שכשביקש דוד להרוג את נבל, שאלה אותו אביגיל מדוע הוא הורג אותו בלא דין, אמר לה דוד - "מורד במלכות הוא ולא צריך למידיניה", אמרה לו אביגיל - "עדיין שאול קיים ולא יצא טבעך בעולם". כלומר, אע"פ שדוד כבר נמשח למלך ע"י שמואל, הוא עדיין לא נחשב למלך כל זמן שאינו נוהג את מלכותו בפועל. 'מלכות' מהותה "יצא טבעך בעולם" - כשהיא באה לידי ביטוי בפועל. כשיש במדינה סדר ומשטר, כבישים, בתי חולים וכו' וכו', כשהמלכות באה לידי ביטוי בפועל, כשרואים את פעולותיה - רק אז זו "מלכות". מצד שני, "קדוש" היינו מופרש ונשגב מהכל...

"הידיעה שהקב"ה קרוב אלינו ומשגיח עלינו בכל פרט ופרט, היא "עול מלכות שמים". עבד למלך בשר ודם אינו משועבד למלכו עשרים וארבע שעות ביממה. יש לו שעות אישיות, שעות שהוא עם עצמו. אך במלכות שמים, האדם משועבד בכל פעולה ובכל שעה משעות היממה לקב"ה. ה"שולחן ערוך" מקיף כל פרט ופרט מהיום; הלכות השכמת הבוקר, לבישת הבגדים, הלכות בית הכסא, סעודה... הכל.

זהו היחס בין הקב"ה לעם ישראל. אין זה יחס רגיל של עבד ומלך אלא יחס בגוון של נישואין. ובנישואין, לא מעשה הנישואין הוא הנקודה, אלא המשמעות שמהיום והלאה החיים הם משותפים, מאז מתן תורה אנו חיים כביכול חיים משותפים עם הקב"ה - הוא מלכנו ואנחנו עבדיו החיים יחד עמו. המשך בעמוד הבא

האם אסור לאכול מיד לאחר הסעודה מאכל שפטור מברכה בתוך הסעודה

כלל גדול אמרו חז"ל (ברכות לג.) "כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא". ואמרו ביומא (ע.) שאף "לגרום" ברכה שאינה צריכה אסור. ועפ"י כתב הריטב"א (יומא סח:) דכל שאפשר שלא להרבות בברכה טפי עדיף, והרוצה לאכול מיני פירות, כל דאפשר לאכלם בתוך הסעודה כדי למעט בברכות הכי אית ליה למיעבד, ע"כ. וכסברתו נפסק במ"ב (סי' קעו סק"ב).

יש לדון בגוונא שכבר גרם ברכה שא"צ אם אסור לו עתה לברך אותה הברכה או דלמא אחר שכעת הוא נצרך לברכה, מותר לו לברך. וכגון לאכול לאחר הסעודה אחרי שברך ברכה אחרונה, מאכל שהיה ראוי לאוכלו בתוך הסעודה, אם מחויב להמנע מאכילתו [עד שיעור היסח הדעת (עיין מ"ב סי' תמד סק"ח)] כדי להנצל מאיסור ברכה שאינה צריכה. ושורש הספק הוא האם איסור גרם ברכה שא"צ הוא בשעה שמברכים הברכה שא"צ, או בזה שמביא עצמו לידי ברכה שא"צ.

להנה למדנו במס' סוטה (מד:) "שח בין תפילה של יד לתפילה של ראש עבירה היא בידו וחוזר מעורכי המלחמה". ואמרו בגמ' שם דאליבא דרבי יוסי הגלילי אזלינן דס"ל שאפילו על איסור דרבנן חוזרים מעורכי המלחמה. ופירש רש"י (שם) דאם לא חזר לברך אחרי ששח ביניהם, חוזר מעורכי המלחמה. וביאר הפמ"ג (סי' נד א"א ס"ק א) (לדעת רש"י) דכשאכתי לא בירך עסקינן ורק איסור דרבנן עבר (ששח ביניהם), וע"כ כר' יוסי מוקמינן לה, אבל אם כבר בירך עבר על "לא תשא". וכ"כ החיי אדם (כלל ה ב"א אות א), היכן ובוועז (ה"א סי' קטט) והמגן גבורים (סי' כה סע' ט). הו"א אומר שהמברך ברכה שא"צ עובר על לא תשא בשעת אמירת הברכה וכן נראה מדברי המאירי (סוטה מ. ד"ה מי שבידו בצבור).

ומצינו בתבואות שור (סי' יט ס"ק כז) שהוכיח שאיסור קיום מצוה בלי ברכה חמור מגורם ברכה שאינה צריכה, וז"ל: סברא הוא, הגע עצמך אם הכניס אדם עצמו לברכה שא"צ ובא לימלך, האם נאמר לו תעשה ללא ברכה כלל כדי שלא תיכשל באיסור המרבה בברכות, וזה ודאי אינו כן, אלמא דחמיר טפי אינו מברך כלל מגורם ברכה שא"צ, ע"כ [וע"ש דמירי אפילו במצוה שאינו חייב לעשותה]. לכאורה מבואר בדבריו שבשעת הברכה עוברים על איסור ברכה שא"צ, אלא שעדיף לעבור על איסור זה מלקיים המצוה ללא ברכה. אבל בשו"ת ובחירת בחיים (להגר"ש קלוגר סס"י נה) דחה דברי התבא"ש דהרי לא תשא הוי לאו דחמיר, וא"כ לא מבעיא להסוברים דדרך ברכה נמי אסור מה"ת, פשיטא דאם מברך ברכה שא"צ הוי איסור תורה והוי ספק דאורייתא ולהיפוך חסרון ברכה הוי רק ספק דרבנן, ואפילו לסוברים דהוי רק דרבנן דרך ברכה, מ"מ חומר ל"ת יש בזה ואסמכוהו אקרא דלא תשא

וא"כ חמור זה מספק חסרון ברכה ולכך שב ואל תעשה עדיף, עכ"ד. ובאמת קושית הגר"ש קלוגר זצ"ל קושיא אלימתא היא. אולם צ"ל בדעת התבא"ש דלעולם האיסור אינו בשעת ברכה אלא הוא בזה שמביא עצמו לידי ברכה שא"צ, וע"כ אם כבר הביא עצמו לכך, אע"פ שאם לא יברך יציל עצמו מברכה שא"צ, מ"מ אינו מחויב לעשות כן, כי עיקר האיסור כבר נעשה.

וכן י"ל לפי הראשונים שלא פירשו דברי הגמ' כדברי רש"י הנ"ל [עיין תוס' שם] וכמשי"כ בשו"ת יכין ובוועז (שם) שהחולקים על רש"י ס"ל דהעבירה הוא על שגרם דבר זה. [ועי"ש שכתב שבוה ודאי ליכא איסורא דאורייתא כלל רק איסור דרבנן בלבד. וכן מצאתי בברכ"י (סי' מו אות ו ד"ה אמנם נראה פשוט) שמחלק בין ברכה שא"צ כלל לבין לגרום ברכה שא"צ דאין בה אלא איסור דרבנן בלבד].

מעתה יוצא שלפי דברי הגרש"ק מי שלא כלל דבר מה בסעודתו עליו להמנע מלאכלו עד שיעור היסח הדעת שלא לעבור על איסור ברכה שא"צ, משא"כ החולקים עליו שהאיסור הוא ה"גרמא" י"ל שאחרי שכבר גרם את הברכה שוב אינו צריך להמנע מלאכול.

וכהצד השני מוכח מדברי השו"ע (סי' כה סע' ט) דפסק דמי שהפסיק בדבור בין תפשי"י לתפשי"ר מברך על של ראש [לדעת השו"ע יעל מצות תפילין ולדעת הרמ"א גם להניח תפילין] אע"פ שגרם ברכה שא"צ [עיין מ"ב (שם ס"ק כח)] ואמאי מברך והרי עובר על איסור לא תשא בשעת הברכה, ומוכח דלא כהגרש"ק, וי"ל בדוחק.

המשך מעמוד קודם

אמנם מדרגה זו היא גבוהה ביותר, אך זוהי עבודת כל אחד ואחד - לפי דרגתו ויכולתו. במבט ראשון הדבר נראה כבלתי אפשרי, אך כמו שהרחוק משמירת תורה ומצוות אינו יכול להבין כיצד אפשר לשמור שבת, לברך בכל פעם לפני האוכל וכו' - הדברים נראים בעיניו כהגבלה, ובכל זאת כשהוא חוזר בתשובה - אז הוא מרגיש כמה הדברים אינם מגבילים אותו אלא להיפך. כך גם כאן, המקבל על עצמו "עול מלכות שמים" רואה סייעתא דשמיא עצומה, והמצב לא מגביל אותו, אלא אדרבה, הוא מרגיש שמחה עצומה בלבו. "תמליכוני עליכם", אין הכוונה שנדע שהקב"ה ברא אותנו, נתן לנו מצוות, מחייבה אותנו וכו' - אלא שנדע ש"יצא טבעו בעולם", שהקב"ה מעורב בכל פעולה, ובכל מקום ובכל צעד הקב"ה נמצא אתנו, והכל מכוחו". עיי"ש עוד במה שהאריך בזה.

ולפי הדברים האלה, יתכן שעצם ההכנה ליום הכיפורים, ע"י התשובה הפרטית על המעשים, בה גופא טמונה ההכנה לקבלת מלכותו בראש השנה, שהרי זוהי מהות קבלת מלכות שמים, לעשות כל מעשיו ופעולותיו רק על פי רצונו יתברך, וממילא להצטער ולשוב על כל מעשה שאינו כך.

...

עוד מצינו בדברי הסבא מקלם (פנקס הקבלות עמ' ט) הערה נוראה בענין קבלת מלכותו עלינו, והיא נקודה נוספת מצד האחדות שבין אדם לחברו:

"הנה מהידוע אמרו ז"ל (ר"ה לד, ב) "אמרו לפני מלכות כדי שתמליכוני עליכם", וכאשר נתבונן על תוקף קיום המלוכה של ב"ד הוא רק כשעבדיו כולם כאיש אחד לעבודת המלך. זהו קיום המלוכה, ואם ח"ו יפול פירוד בעבדי המלך ניתק קשר המלוכה וח"ו העולם חרב כאז"ל "אלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו", וא"כ אחדות העבדים הוא קיום המלוכה... ע"כ חובה עלינו קודם יום הדין הבע"ל לקבל על עצמנו לעסוק בכל השנה במצות עשה דואהבת "ואהבת לרעך כמוך" ובזה יהיה אחדות בין עבדי ה' ית' ויעלה יפה בידינו מלכות, שנכון עיקר קיום תקפו של מלכות... ואם ח"ו עון בידנו של שנאת הבריות, איך לא נבוש ולא נכלם להיות דובר שקרים ח"ו נגדו ית' לבקש "מלך על כל העולם כולו בכבודך" ואנחנו לעצמנו לא הכנו עיקר קיום של מלכות שמים עלינו בתקופה".

נערך ע"י מחבר הקונטרס "עבודת חודש אלול וימי הסליחות"

כוונת שופר של אלול

"ולכן תקנו קדמונינו לתקוע מ"ח אלול, כדי שישים האדם על לבו כאלו מתרין אותו לדין, ולבו יחיל בקרבו, כי באו ימי הפקודה לפקוד לעיין בדינו, וכל מעשיו בספר נכתבין אפילו תנועה קלה שעושה, ובעת ההיא האלקים יביא במשפט את כל המעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע. ובעת אשר יביאו דינו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה... וישית עצות בנפשו ובכל דרכי חריצות יחוש... ואם כך לפני דינו של בשר ודם, כ"ש כשעומד לדין הוא ובניו וכל אשר לו לפני מ"ה הקב"ה, שאם יעניש אותו ח"ו בממון ויגזור עליו עניות, הוא עונש עולם... ואם יגזור עליו או על בניו מיתה, היא מיתת עולם". (חיי אדם כלל קמ"ג)

"הנה אזעקה בעת מלחמה מחירידה ומצמררת כאשר היא אזעקת אמת. אבל אם יודעים שזה ניסוי צופרים או בתאריכים קבועים אינה עושה רושם כלל. אולם השופר של אלול ור"ה אע"פ שבא בתאריכים קבועים, אבל אזעקת אמת הוא כבלא זמניה, כי כאן הזמן הקבוע הוא הגורם לסכנה, והסכנה בכל עצמתה ואיך לא יחרדו בשמעם". (שיח יצחק להגרי"י ברוך יאנסקי שליט"א ע' צו)